

Veronika Cukrov: V naši družbi nimamo velikih zločinov, imamo pa zapor poln bodočih zločincev

osebni arhiv

Nas čaka družba iz filma *The Minority Report* (Posebno poročilo), razvita do te mere, da bodo jasnovidci znali napovedovati umore, v kombinaciji z računalniško analizo in močnim represivnim sistemom pa bomo te umore preprečevali in bodoče storilce zaprli, preden bodo ti sploh kaj zagrešili?

Knjiga in film *The Minority Report* sta zelo dobro napovedala prihodnost. FBI s svojim programom identifikacije naslednje generacije danes že prepozna posameznike na podlagi skena očesa oziroma obraza (kar je lik v filmu privedlo do operacije, v kateri so mu zamenjali oči), družba IBM že ustvarja ulične oglase, ki se spreminjajo glede na posameznikove interese, samovozeči avtomobili postajajo realnost. Študija organizacije UpTurn iz leta 2016 je ugotovila, da je kar 50 največjih policijskih oddelkov v ZDA že uporabilo kompleksne algoritme za napovedovanje zločinov.

osebni arhiv

Tudi na naši celini obstaja veliko tovrstnih pobud. Na letošnjem Strateškem forumu Bled je na okrogli mizi Moving from a Physical to a Digital Society direktor podatkovno-svetovalne agencije iz Londona navdušeno dejal, da je z napredkom v podatkovni digitalizaciji, sploh z blockchain tehnologijo, policijo že mogoče tako usposobiti, da bo preprečevala kriminaliteto in bila torej korak pred potencialnimi zločinci, saj naj bi z napredno obdelavo podatkov lahko ugotovili, kje in kdo bo statistično najverjetneje storil zločin. Dodal je, da bi policija lahko prišla v statistično ogrožene dele mesta bolj agresivno opremljena in temu primerno tudi nastopila.

Kot pravnica sem morda rahlo ozkogledno poskočila ob tej ideji, saj v očeh prava vprašanje dokazovanja zločina ni tako preprosto. Vprašanje namreč ni, ali smo sposobni doseči tovrsten sistem (dejansko ga je sposobna razviti vsaka totalitarna država, z blockchain tehnologijo ali brez nje), temveč bolj, ali si res želimo biti policijska država. Moderne demokracije temeljijo na kazenskopравни domnevi nedolžnosti, ki je naš glavni branik pred srednjeveško represijo. Posameznik načeloma mora biti (pa četudi to zveni skrajno neprijetno) dovolj svoboden, da lahko vsaj preide na stopnjo poskusa zločina. Če je pred to stopnjo obravnavan kot zločinec in vržen v zapor oziroma je neprestano pod policijskim

Družbe, ki postavijo ničelno stopnjo kriminalitete na piedestal, so avtoritarne in distopične, kot denimo tista v seriji filmov The Purge, ki se je raje odločila za legalizacijo umora eno noč na leto, kot pa da bi jih lahko pričakovala vsak dan.

nadzorom, ni svoboden in ni mu zagotovljena niti osnovna enakopravnost, sploh če ti ukrepi temeljijo na neosebni statistični analizi. Družbe, ki postavijo ničelno stopnjo kriminalitete na piedestal, so avtoritarne in distopične, kot denimo tista v seriji filmov The Purge, ki se je raje odločila za legalizacijo umora eno noč na leto, kot pa da bi jih lahko pričakovala vsak dan.

Čikaška policija že uporablja sistem umetne inteligence za identifikacijo posameznikov z velikim tveganjem oboroženega nasilja, neodvisno od tega pa je študija Rand Corporation iz leta 2016 ugotovila, da je ta taktika neučinkovita. Prav tako umetna inteligenca

ponekod že pomaga sodnikom pri določanju kazenskih sankcij, pri čemer algoritmi preverjajo tudi stopnjo verjetnosti, da bo posameznik storilec zločinov v prihodnosti. Pri tem trčimo ob nezmožnost obrambe obtoženega, saj so ti algoritmi dokazano sposobni napak, posamezniki pa nimajo vpogleda v njihovo delovanje, ker so zaščiteni kot poslovna skrivnost.

Pri omenjenem scenariju filma The Minority Report sicer najbolj bode v oči ideja vidcev prihodnosti, dejstvo pa je, da vsaka ideja preprečevanja zločina predpostavlja uvid v »usodo«, torej sprejema idejo determinizma ter s tem zavrača idejo svobodne volje. Če naj bi namreč z golo povezavo podatkov prišli do gotovega odgovora, ali bo nekdo na podlagi svojih statističnih okoliščin storil zločin ali ne, s tem zavračamo zločin kot avtonomno, zavedno ter svobodno odločitev posameznika, kajti vse je že vnaprej določeno.

Že v 19. stoletju je Cesare Lombroso razvil močne ideje o bioloških predispozicijah zločincev; ena od značilnosti naj bi bilo po njegovem večje čelo. Celo psihiater nekdanjega predsednika ZDA Richarda Nixona, Arnold Hutschnecker, sicer prebežnik iz nacistične Nemčije, je predsedniku predlagal, naj izvede obsežne teste »predkriminalnosti« in tiste mladostnike, ki bi jo

izkazali, zapre v posebne ustanove. Pravo na srečo tovrstnih idej ne sprejema tako odprto. Evropsko sodišče za človekove pravice je leta 2009 zagovarjalo stališče, da nemški »retrospektivni varnostni pripor«, ki se je na povsem napovedni ravni odredil po prestani zaporni kazni, krši evropsko konvencijo o človekovih pravicah.

osebni arhiv

Tudi sicer se mi zdi nevarno razširjeno dožemanje blockchain tehnologije kot moderne mesije pri preprečevanju kriminalitete. Če pogledamo z ironične plati: ravno blockchain tehnologija je omogočila mednarodni razcvet spletnih zločinov, še posebej prodaje orožja in drog. Kriminaliteto je vsekakor treba preprečevati, vendar ne z diskriminacijo in nedopustnimi posegi v pravice posameznika.

* John Anderton, The Minority Report, Philip K. Dick

Veronika Cukrov, pravnica v Odvetniški družbi Cukrov